

Ime Bila Dikina nije nepoznato jugoslovenskoj javnosti. Kao član, odnosno šef Vojne misije Velike Britanije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ (u vremenu od 28. maja do decembra 1943. godine) boravio je u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Dalmaciji; poslije rata jedno vrijeme je radio i u Ambasadi Velike Britanije u Beogradu. Boraveći u misiji svoje zemlje pri Vrhovnom štabu, bio je svjedok i učesnik u mnogim krvavim bitkama sa okupatorskim i kvasilinškim divizijama, i svojim pretpostavljenima slao izvještaje o vojnim i političkim zbivanjima u Jugoslaviji. Bez obzira na sve poteškoće koje je kao predstavnik svoje zemlje imao, on je, to se mora podvući, mnogo doprinio da istina o narodnooslobodilačkom pokretu naroda Jugoslavije pobijedi i da zapadni saveznici u anti-hitlerovskoj koaliciji uspostave i zvanično svoju stalnu misiju pri Vrhovnom štabu NOV i POJ, odnosno pri Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugoslavije. Njegova je zasluga, s druge strane, sadržana i u činjenici što je konačno u Londonu prevladala istina o stvarnoj snazi i držanju četnika Draže Mihajlovića.

Istoričarima Jugoslavije u cjelini, a istoričarima drugog svjetskog rata posebno, Bil Dikin je još poznatiji. Budući da je i sâm istoričar (diplomirao je savremenu istoriju na Oksfordskom univerzitetu 1934, da bi na njemu već naredne godine predavao, sve do početka drugog svjetskog rata), napisao je mnogo radova o drugom svjetskom ratu i o zbivanjima u Jugoslaviji. Učestvovao je i na nekoliko naučnih skupova sa zapaženim referatima (U Sarajevu 1968 »Neretva — Sutjeska«, Beogradu 1973 »Treći Rajh i Jugoslavija 1933—1945«, Splitu 1973. »Dalmacija 1943«). Pored »Bojovne planine«, koja je 1971. objavljena na engleskom jeziku »The Embattled Mountain«, Oxford University Press, Dikin je autor i zapažene knjige »The Brutal Friendship. Hitler, Mussolini and the Fall of Italian Fascism«, London 1962.

Odakle početi osvrt na »Bojovnu planinu«? Obično se počinje s predgovorom autora. Mi ćemo to pravilo narušiti i poći ćemo od kraja knjige.

»Dvadeset godina docnije preduzco sam jedno putovanje natrag u prostor i u vreme s prtljagom pomešanih i fragmentarnih sećanja. U tišini šuma i brdskih padina koje okružuju vrhove Durmitora, minule bitke, junačka dela i sudbine ljudi, među koje je jedna mala grupa neupućenih

bila naglo ubačena iz drugog sveta...» — piše Dikin, i dalje opisuje susrete s ljudima kod kojih je bio na gozbi koja mu je bila priređena. Bio je to prvi susret u području bojovne planine dvadeset godina poslije spuštanja njegove grupe. Probudila su se stara sjećanja na minule dane, ljude i događaje, rodila se i želja da se ta sjećanja upotpune novim saznanjima iz sačuvanih dokumenata i izjava njegovih britanskih i jugoslovenskih drugova. Zbir svega toga rezultirao je ovim svjedočanstvom, koje smo u jednom dahu pročitali.

Pročitavši »Bojovnu planinu«, nemoguće se oteti utisku da je njen autor odličan poznavalac prilika, a kao historičar uvijek je nastojao da svakom događaju da autentičnu podlogu. Zbog toga je Dikin »Bojovnom planinom« dao mnogo više od onoga što je najavio u svom predgovoru — da ova knjiga treba da bude »impresionistički preludij« za jednu iscrpnu studiju o bici na Sutjesci. On je u knjizi (koju je podijelio u tri dijela: Prolog, str. 19—55; Prvi deo, str. 55—149; Drugi deo, str. 149—265 i Epilog, str. 265—307) dao iscrpan prikaz kako su on i članovi njegove grupe doživjeli petu neprijateljsku ofanzivu; zatim stanje ranjenika i bolesnika u improviziranim bolnicama (partizanskim), bez najneophodnijeg sanitetskog materijala i brigu o njima; oocntao je mnoge ličnosti jugoslovenskog NOR-a i revolucije; prikazao istorijat slanja, dolaska i rada gotovo svih engleskih grupa ubacivanih u Jugoslaviju za vrijeme rata; prikazao je držanje i pravo stanje pokreta Draže Mihajlovića i njegovih najbližih saradnika. Posebno je mjesto dao Bosni koja je po njemu predstavljala »bojno polje suparničkih mitova i svet u malom jednog svirepog građanskog rata između tri suparnika« — nacionalističkih četnika, ekstremističkih Pavelićevih ustaških formacija, izgrađenih u bijednom oponašanju fašističkog izazova razjedinjenom svijetu i stvorenih po uzoru na njihove osovinske gospodare i, konačno, njemačko nacističkih i italijansko-fašističkih okupatora..

Za partizane — po Dikinu — Bosna je bila baza komunikacija za vezu sa njihovim operativnim zonama u Hrvatskoj, Sloveniji i Dalmaciji. Odavde, zaobilazeći mapuštena uporišta Crne Gore, uslijediće kasnije marš natrag u Srbiju.

Za Pavelića i njegove jedinice ovo je područje bilo i geografski i ekonomski dio »Nezavisne Države Hrvatske« i granično područje jedne velike Hrvatske, granica na kojoj se vodio »krstaški rat između katolika i pravoslavaca«.

Za četnike Bosna je bila simbolično utočište srpskog pravoslavlja iza istorijskih granica njihove države, stoljećima pod stranom vladavinom i predodređena da bude ujedinjenja u veliku Srbiju.

Dikin je uspješno oocntao i suštinu partizanskog načina ratovanja, prikazavši ga u poređenju sa ruskim partizanskim jedinicama. Za Ruse su partizanske jedinice predstavljale pomoćno sredstvo jedne redovne vojske — da bi izvršavale izvjesne zadatke iza neprijateljskih linija; jugoslovenske partizanske jedinice bile su sama vojska, organizovana u pokretne formacije i u teritorijalno zaštitne jedinice, koje su zajedno predstavljale moral i ideologiju revolucionarnog rata. Tito je od početka — navodi Dikin — »verovao da ostvaruje jedno eksperimentalno iskustvo u revoluciji koje

nije imalo presedana«. Tako mu je jednom prilikom Tito rekao (u razgovoru 27. avgusta 1967. godine), da je posmatrao jedinice SS-divizije kako se sporo kao puž kreću sa svojim poljskim kuhinjama, dovodeći pojačanja na kritički sektor. »Pričao mi je — navodi dalje Dikin — da je njemačko planiranje bilo smišljenije i uspješnije nego u prethodnoj ofanzivi (četvrtoj ofanzivi — prim. R. B.), ali su Nemci propustili da organizuju pokretne jedinice sa specijalnom obukom za borbu protiv partizana... Izgubivši grozničavu trku za pojedine planinske grebene, nemačka operacija je pretrpela neuspjeh u svom glavnom cilju: uništiti jugoslovensku glavnu operativnu grupu«.

U opisivanju koliko je i kako britanska strana od samog početka bila obaviještena o partizanskom pokretu, Dikin najprije konstatuje da nikada niko u Velikoj Britaniji nije imao nikakvih veza sa Komunističkom partijom Jugoslavije, kako prije rata tako ni za vrijeme puča od 27. marta 1941. i kasnije. »Nije bilo nikakvih izvještaja — navodi Dikin — o njenoj jačini, organizaciji i aktivnostima. Logično je da nije moglo biti nikakvih obavještenja o komunističkim aktivnostima posle osovinske invazije 1941. godine, pošto su naređenja Centralnog komiteta KPJ za ustanak... bila izdata tek posle napada Nemaca na Sovjetski Savez, 22. juna«.

Ovdje treba podvući dvije stvari. Činjenica je da niko u Velikoj Britaniji nije imao nikakvih kontakata sa KPJ zahvaljujući prije svega zvaničnom stavu Britanske vlade prema komunističkom pokretu uopšte i »komunističkoj opasnosti«. Međutim, s druge strane, ni tako objektivan Englez, kao što je Dikin, ne bi trebalo da odluku CK KPJ od 4. jula 1941. uzima kao jedino što je KPJ učinila u pogledu pripremanja ustanka. Slična primjedba može mu se staviti i tamo gdje kaže da su prve veze sa Jugoslavijom bile radio Draže Mihajlovića, čije su poruke sredinom septembra bile slučajno uhvaćene na Malti, i u kojima o komunističkoj djelatnosti Mihajlović nije davao nikakve podatke. Mihajlović je sve sebi pripisivao, dok je aktivnost protiv okupatora u bilo kojem kraju koji nije mogao smatrati da je pod njegovom neposrednom kontrolom od samog početka veoma uspješno krio. Tek dolaskom Bila Hadsona u Crnu Goru, krajem septembra 1941. godine, otkrilo se postojanje »patriotskih snaga«, koje su u kasnijim porukama nazivane nacionalističkim i partizanskim snagama. U pogledu značenja riječi »partizan« od početka je nastala zabuna. Kasnije su Hadson i Bejli ukazali na to da svi takozvani partizani nisu pod čvrstim rukovodstvom KPJ, iz čega se na britanskoj strani izvukao zaključak da je potrebno s tim neidentifikovanim grupama uspostaviti kontakt i stvoriti neki oblik organizacije ujedinjenog otpora pod britanskim rukovodstvom. Ova iluzija — zaključuje Dikin — nije proistekla »iz analize događaja u zemlji koju su izvršili Bejli i Hadson, već je to, u relativnijim uslovima vojnog planiranja, davalo britanskoj Glavnoj komandi u Kairu, koja je bila odgovorna za specijalne operacije na Balkanu, još jedan argument da traži od vlasti iz Londona da preduzme planiranje u ovom pravcu, na isključivo vojnim osnovama, a da ostave po strani političke opasnosti i zaplete jedne takve akcije«.

Uslijed takve »neobaviještenosti«, odnosno namjerno pogrešnog informisanja Draže Mihajlovića, o partizanima koje predvode komunisti, svjet-

ska javnost je iz Londona primila »eventualna nagađanja« kao moguću istinu da se na čelu partizana nalazi ruski oficir Lebedev, čime se mnogo operisalo i u Jugoslaviji, naročito na području takozvane NDH.

S druge strane, zbog takvih šturih obavještenja, Britanci su se potrudili da hvataju razne vijesti o situaciji u Jugoslaviji, koje su pažljivo analizirali i na osnovu toga otpočeli su sa planovima spuštanja mnogih vojnih grupa »na slepo« u razne predjele Jugoslavije. U tome su im područja Hrvatske i Slovenije bila naročito interesantna. Ubrzo se rodio »hrvatski projekat«, na osnovu kojeg je došlo do spuštanja nekoliko manjih i jedna veća grupa u Hrvatskoj, na prostor gdje se nalazio Glavni štab Hrvatske. Bila je to misija »Fungus«, sastavljena od Srba iz Kanade. Gotovo istovremeno jedna druga grupa se spustila u istočnoj Bosni; poslije je uslijedilo spuštanje jedne čisto britanske misije u Glavni štab Hrvatske, a nekoliko dana kasnije i misija »Typical«, u kojoj su se malazili Bil Dikin, Bil Stjuart i drugi, koji su spuštteni kod Durmitora u vrijeme pete neprijateljske ofanzive.

Prikazujući okolnosti kako je došlo do upućivanja ovih grupa i razvoj situacije poslije njihovog uspješnog spuštanja, Bil Dikin ukazuje i na »više planove« koji su tada postojali u Komitetu za obradu Srednjeg istoka. Tako je ovaj Komitet osmog juna 1943. obavijestio načelnika Generalštaba u Londonu o svom planu pružanja podrške Titu na zapadu, a Mihajloviću na istoku od rijeke Ibar. U tom planu najvažnije je bilo maksimalno pružanje otpora Osovini. Nastojali se privoljeti i Tita i Mihajlovića da na prvo mjesto stave operativne zahtjeve. Partizani su sada predstavljali najefikasniji pokret otpora u Jugoslaviji, i pružanje britanske pomoći njima bilo je logično i neophodno. Ako bi podrška partizanima u zapadnoj Srbiji bila uskraćena (naime, ako bi se smatralo da je cijela Srbija isključivo Mihajlovićeva teritorija), ne samo da bi se doveo u pitanje otpor Osovini u tom rejonu, već bi to uticalo i na stanje u Hrvatskoj i Sloveniji. U Generalštabu nisu u potpunosti prihvatili takav plan. Britanska politika morala je, po Dikin, tražiti da se sve grupe otpora spoje u jedan jugoslovenski otpor. Međutim, sva ta neslaganja presjekao je Čerčil, koji se lično zainteresovao i podvukao veoma veliku važnost »davanja najveće moguće podrške jugoslovenskom antiosovinskom pokretu, koji je držao oko 33 osovinske divizije...« Ova stvar je bila toliko važna da je Čerčil smatrao da se »izvestan mali broj aviona kojima bi se povećala naša pomoć ako je potrebno, obezbedi i nauštrb bombardovanja Nemačke i protivpodmorničkog rata«. Neposredno poslije toga uslijedila je odluka da se Ficroj Maklejn, bivši diplomata, a tada oficir dodijeljen Specijalnoj vazduhoplovnoj službi, uputi da radi kod Tita. Ove odluke bile su neposredno povezane s prelomnom tačkom u cijelom ratu na Sredozemlju. Tako su — piše Dikin — »nepriznate u svojoj izolaciji, i jedva zapažene od strane malih britanskih grupa koje su bile spuštene u ova pusta i gola područja, Titove snage su se sada (u očima Britanaca tek sada — prim. R. B.) pojavile kao vodeći pokret otpora u jednom prostoru koji je dobijao neposredan stratejski značaj«.

Dolaskom Ficroja Maklejna u Vrhovni štab NOV i POJ, kao šefa zajedničke vojne misije zapadnih saveznika, u septembru 1943. godine, mi-

sija »Typical« je završila svoj rad. Dikin i ostali su priključeni novoj misiji (jedino je nedostajao Bil Stjuart, koji je poginuo u petoj ofanzivi, 9. juna istog dana kada je i Tito bio ranjen).

Posljednji dio »Bojovne planine«, kojemu je autor dao naziv Epilog, govori o situaciji u Jugoslaviji neposredno po kapitulaciji Italije: o oslobodjenju Splita, razoružavanju italijanskih divizija, borbama sa Nijemcima, pripremama i slanju prve misije Vrhovnog štaba NOV i POJ u Kairo u štab Glavne komande Srednjeg istoka; o osnivanju i radu Prve vazduhoplovne baze NOV i POJ u Livnu i životu na oslobođenoj teritoriji, kao i o nekim drugim pitanjima.

Ne upuštajući se u razmatranje svih pitanja o kojima se ovdje govori, interesantno je osvrnuti se na onaj dio gdje Bil Dikin govori o životu na oslobođenoj teritoriji. Riječ je o njegovom putovanju iz Splita (19. septembra 1943. godine) u Jajce, gdje se nalazio Vrhovni štab i gdje je već bio stigao šef nove britanske vojne misije, general Ficroy Maklejn. Na tom putu zadržao se nekoliko dana u ustaničkom selu Sajković na Livanjskom polju. Tu je njemu i njegovoj pratnji domaćin bila seoska partizanska straža, sastavljena od nekih tridesetak boraca — i mlađih od 14 i starijih od 70 godina. U samom selu, inače, bilo je mnogo manje stanovnika nego uoči rata, jer su se gotovo svi odrasli ljudi i žene nalazili u jedinicama NOVJ širom Jugoslavije. Bilo ih je u dalmatinskim, krajiškim, crnogoskim, srbijanskim i drugim brigadama.

Sajković se nalazi na jednom od glavnih puteva kojima se prenosilo italijansko oružje, municija i druga ratna sprema iz Splita od zarobljene italijanske divizije »Bergamo«, kojim naoružanjem je bio snabdjeven gotovo cijeli 8. dalmatinski korpus NOVJ, čiji se štab početkom oktobra nalazio u oslobođenom Livnu. I s jedne i s druge strane ove male partizanske jedinice nalazio se neprijatelj. Prema Livnu ustaše, a prema Bosanskom Grahovu četnici. Neprijateljskih snaga je bilo toliko da su svakog časa mogli presjeći puteve snabdijevanja koji prolaze kroz ovaj rejon, kao i uništiti ovu malu partizansku jedinicu. Međutim, postojala je neka vrsta »nesigurne, nepisane ravnoteže«, koju je Dikinu objasnio komandir straže. Naime, ako bi ova jedinica bila savladana, pojavila bi se najbliža partizanska brigada ili divizija koja bi uništila neprijateljske garnizone. Inače, partizanska straža je predstavljala tipičnu grupu seljačkih ustanika. »Svaki čovjek ili dječak — piše Dikin — imao je pušku ili pištolj različite izrade, s nekoliko metaka. Kao vojna snaga oni nisu postojali; kao simbol prisustva bili su svemoćni«.

Hranu im je spremala jedna mlada djevojka koja ni s kim nije govorila ni s grupom Bila Dikina niti sa nekim od svojih drugova. »Stranci« su mislili da je po srijedi djevojačka sramežljivost. Istina je bila na drugoj strani. Ta mlada djevojka bila je jedini preživjeli stanovnik susjednog srpskog sela, u kojem su ustaše u ljeto 1941. godine izvršile pokolj. Ljude, žene i djeou bacali su u jamu, a ova djevojka koja je bačena posljednja, zaustavivši se na tijelima svojih prethodnika, slučajno je ostala živa. Ležala je nekoliko dana u provaliji, a da bi preživjela, lizala je vlagu sa stijena; našli su je partizani, ali je od pretrpljenog straha, užasa i potresa ostala nijema, kao i još jedan broj njenih, po sudbini, drugarica iz drugih sela, koje su takođe na sličan način ostale kao živi svjedoci ustaške bestijalnosti.

Boraveći u ovom partizanskom uporištu koje je to zaista bilo za cijelo vrijeme NOR-a, Dikin je prvi put mogao na licu mjesta da vidi ikako radi jedan »primitivni obavještajni centar« jugoslovenskih partizana. Svi stanovnici sela bili su istovremeno i obavještajci. »Seljaci, naročito žene i čobani, — piše Dikin — odlazili su, tobož nekim poslom do prijateljskih i neprijateljskih sela i baza i vraćali se noseći stalno izvještaje o neprijateljskim pokretima«. Na osnovu takvih podataka saznalo se da su četnici iz Cnog Luga napustili selo i povukli se u brda i da grupa može nastaviti put prema Drvaru, Mrkonjić Gradu i Jajcu. Ispraćaju su prisustvovali svi stanovnici. Komandir je održao uzbudljiv govor, podvukavši veličinu zadatka njihove jedinice koja do slijedeće usputne stanice prati članove jedne savezničke misije na njihovom putu u Vrhovni štab.

Na kraju, nekoliko riječi o zadacima nove vojne misije, na čelu sa brigadnim generalom Ficrom Maklejn, kako ih je naznačio Dikin.

Odmah treba podvući, a to ističe i Bil Dikin u svojoj knjizi, da je dolaskom Maklejna, generala i članova Britanskog parlamenta, NOVJ de facto bila priznata kao vojna saveznička snaga u antihitlerovskoj koaliciji, koja je po britanskim ocjenama igrala značajnu ulogu u jugoistočnoj Evropi. Ta je snaga poslije kapitulacije Italije toliko ojačala da je omogućavala stvarnu nadmoćnost širom zemlje. S tom snagom su zapadni saveznici i te kako računali u konačnom slamanju Hitlerovog evropskog bedema. Zbog toga je »prvi zadatak nove britanske misije — piše Dikin — bio da radi na ostvarenju širokog programa vojnog snabdjevanja NOVJ, kako bi se njene jedinice osposobile za vršenje diverzantskih akcija na glavne komunikacije u Hrvatskoj, Bosni i Sloveniji i nosile s neprijateljem širom Jugoslavije pod tehnički ravnopravnim uslovima«.

Već 5. oktobra Maklejn je oputovao iz Jajca u Italiju noseći sa sobom iscrpan izvještaj o vojnoj i političkoj situaciji u Jugoslaviji, kao i spisak zahtjeva za vojnu pomoć. Obostrani naponi bili su usmjereni na to kako otpremiti i prihvatiti oružje i drugu ratnu opremu iz britanskih i američkih baza u Italiji. Svi ti planovi bili su istovremeno i proba sposobnosti snage NOVJ, čije su jedinice trebalo da tokom više mjeseci drže jednu teritoriju, strateški važnu i centralno postavljenu sa koje bi se vojne zalihe mogle dodjeljivati ojačanim divizionima i brigadama u Hrvatskoj, Sloveniji i Bosni. Istovremeno te su jedinice morale biti sposobne da izdrže neizbježne njemačke protivnapade i prodore.

Najveći problem predstavljao je nedostatak prikladnog aerodroma. Pošto su postojeći aerodromi bili u rukama neprijatelja, trebalo je urediti jedan tajni teren za slijetanje i polijetanje u nekom odvojenom planinskom regionu, koji bi bio skriven od neprijateljskog izviđanja i dobro zaštićen sa zemlje. Izabran je široki plato blizu Glamoča i dogovoreno je da jedan iskusan britanski vazduhoplovni oficir preuzme na sebe tehnički posao oko uređenja ovog improviziranog letilišta. Kako je početkom oktobra Livno bilo oslobođeno, a nekoliko dana kasnije u njemu bila formirana i Prva vazduhoplovna baza NOVJ i kako se tu nalazio štab Osmog korpusa, odlučeno je još ranije, u dogovoru sa Maklejn, da se obrazuje podmisija i uputi u Livno, a da jedan njen dio ostane u Glamoču i organizuje sletno-poletnu stazu i radi kao isturena baza za radio-vezu.

Sva je djelatnost bila usmjerena na pripreme za prihvatanje pošiljki ratne opreme, dok su politička pitanja ostala privremeno po strani. Međutim, razvoj NOP-a u cjelini i posebno njegova pojačana vojna i politička snaga, neodložno su nametali rukovodstvu da preduzme nove odlučne korake i na unutrašnjem i na spoljnom planu. Tito i Vrhovni štab su, pored ostalog, zahtijevali od zapadnih saveznika i zvanično priznanje, u kom smislu je trebalo jugoslovensku delegaciju, na čelu sa članom Vrhovnog štaba i Politbiroa CK KPJ Lolom Ribanom da primi general Vilson ispred Britanske komande Sredozemlja u Kairu. Delegacija je trebalo krenuti čim se osposobi sletno-poletna staza kod Glamoča. Na njenom osposobljavanju radilo se užurbano, kako zbog prihvatanja Maklejna, koji je svakog dana trebalo da se vrati, tako i zbog polijetanja jugoslovenske delegacije.

Povratak Maklejna odužio se zbog loših atmosferskih prilika, što je na jugoslovenskoj strani izazvalo sumnje i nestrpljivost. Kako je u međuvremenu pobjegao iz njemačke vazduhoplovne baze kod Banjaluke jedan bombarder tipa »domijer« i spustio se blizu Livna, Lola Ribar je insistirao da se više ne čeka na povratak Maklejna, odnosno na dolazak britanskih aviona u Glamoč, već da se preduzme let sa pristiglim »domijerom«. Uz mnoge komplikacije prijedlog je na kraju prihvaćen i 27. novembra 1943. trebalo je sa Glamočkog polja da poleti jugoslovenska delegacija, najprije u Brindizi, a odatle u Kairo.

Opisujući dalje tok akcije, Dikin je potanko opisao udes na Glamočkom polju i posebno pogibiju Ive Lole Ribara.

Zbog pomenutog udesa i čitavog niza drugih okolnosti, jugoslovenska delegacija je otputovala u Kairo tek 2. decembra 1943. tj. poslije završenog Drugog zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu i Konferencije velike trojice u Teheranu.

Po dolasku u Kairo, Bil Dikin je dobio novu dužnost, najprije je postavljen za šefa Jugoslovenskog odsjeka Britanske uprave za specijalne operacije (Special Operations Executive — S. O. E.), a nešto kasnije za savjetnika pri komandi balkanskog ratnog vazduhoplovstva čija se komanda nalazila u Bariju. Dikin je olakšao dolazak u Jugoslaviju i prve vojne misije Sovjetskog Saveza, početkom 1944. godine. U Kairu je imao prilike da lično upozna Vinstona Čerčila sa situacijom u Jugoslaviji, što je kod britanskog premijera učvrstilo još više stanovište da jugoslovenskom NOP-u treba pružiti svu moguću pomoć, jer se samo njegove snage bore protiv Nijemaca, dok se pristalice Draže Mihajlovića nalaze u prisnom prijateljstvu i dodiru s neprijateljem. Po odluci premijera, Dikin je ovo lično saopštio i kralju Petru, koji se u to vrijeme takođe nalazio u Kairu.

Tako je Bil Dikin još za vrijeme rata uspješno okončao svoje objektivno informisanje o situaciji u Jugoslaviji, utičući znatno na ubrzanje procesa mijenjanja britanske politike prema jugoslovenskim pitanjima u korist narodnooslobodilačkog pokreta. »Bojovna planina« njegovu ličnost u svojoj svojoj kompletnosti najbolje je potvrdila u kazivanju o svim ovim događajima i trideset godina kasnije.

Mr Rafael Brčić